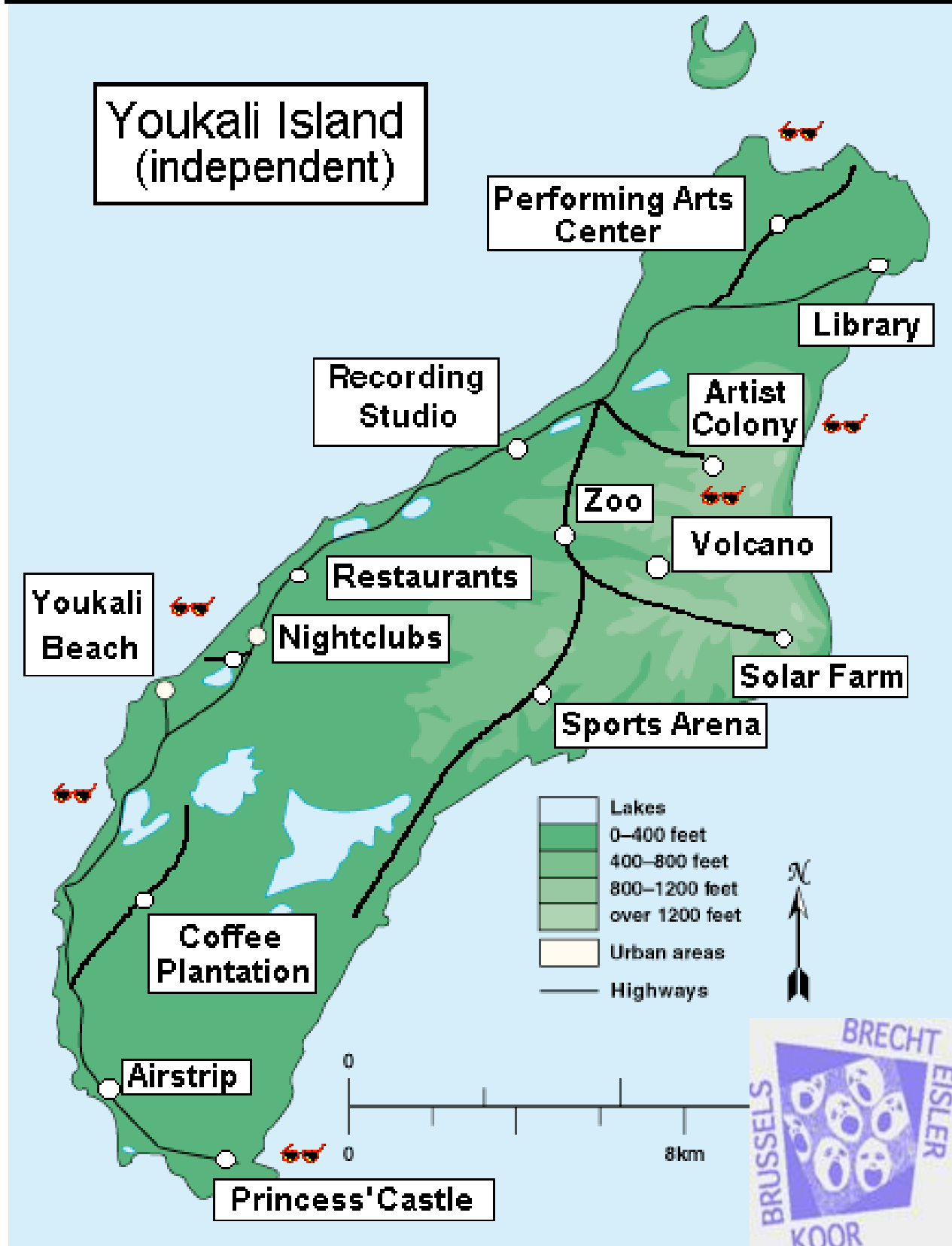

De Tegentijd

Nieuwsbrief Brussels Brecht-Eislerkoor september 2005

Van de regen moest Ruth zuchten : binnenkort hebben we een ark van Noa nodig ... !

Dames en heren van het koor, het schip vertrekt over enkele minuten. Netjes twee per twee in de rij gaan staan en niet duwen !

Op kop een stel nihilisten, een koppeltje trotskisten, twee exemplaren van Groen!, een duo natuurluipers, enkele maoïsten, twee fundi's, hola de anarchisten, we zeiden twee per soort en dus geen vier. Willen de overvloedige anarchisten onmiddellijk weer van de boot af, zonder tegenpruttelen. Plaats

maken graag voor twee socialisten, een stel communisten, twee fundis, twee realo's en een koppel christenen voor het socialisme. En wat te doen met de holebi's die volgens hun naam in drie soorten bestaan ? Wat een gedrang, zeg ! Ze willen er allemaal bij zijn. Zingend de wilde baren doorklieven. Kapitein Lieve aan het roer, uiteraard na democratisch overleg.

Onze ark is natuurlijk bijna overbelast : twee keer *Vergeten Straat* nog, het *KVS-project* in april 2006, en Brecht natuurlijk, een superproductie. Lieve denkt er zelfs aan Frank Sinatra te vragen voor *Mecki Messer* (grapje ?). Een agenda is klaar en ook de fil rouge voor Brecht. We hoeven enkel nog ... (vul zelf de puntjes in).

De Straat heeft ons samengeklit tot een hecht team, met veel noten op onze zang. Wij zijn geen megakoor, alleen een TIKKELTJE MEGALOMAAAN. Iedereen een prachtseizoen 2005-2006 gewenst ! In zeemanstaal wordt dat : saluut en de kost, en de wind vanachter. Of : simpeltjes BON VENT, zoals onze trouwe Franstalige vrienden plegen te zeggen.

Oef, op de ark is nog net plaats voor de duovoorzitters, een diersoort apart.

Erica en Sabine

Ja, maak een plan !

en nog een tweede, maar werken zullen ze toch niet

Brecht dus. Brecht, Brecht en nog eens Brecht. M waar stond Brecht voor ? Velen eisen Brecht op. Communisten, socialisten, antimilitaristen, pacifisten. Misschien is hij wel gewoon niet voor één net te vangen ?

In het fameuze *Lied von der Unzulänglichkeit menschlichen Strebens* uit *Die Driegroschenoper* (1928) onthult Brecht de idealen die hij wil uitdragen :

Ja, mach nur einen Plan,
Sei nur ein grosses Licht !
Und mach dann noch 'nen zweiten Plan,
Gehn tun sie beide nicht.
Denn für dieses Leben
Ist der Mensch nicht schlecht genug.
Doch sein Höh'res Streben,
Ist ein schöner Zug.

Het werk van Brecht is niet alleen toneelkunst maar ook een les in maatschappijkritiek. Voor Brecht is het theater een laboratorium waarin hij experimenteert met mensen in verschillende maatschappelijke situaties. Het publiek krijgt een spiegel voorgehouden waarin het leven in al zijn onrechtvaardigheid en tegenstrijdigheid wordt getoond. De motieven en het gemoed van de hoofdpersonen veranderen voortdurend al naar gelang de door Brecht opgeroepen maatschappelijke toestand. Zo probeert hij toeschouwers afstand te laten nemen van hun eigen daden en te voorkomen dat zij zich laten leiden door fabels en retoriek. Inderdaad, Brecht wil in zijn theater geen antwoorden geven. Hij wil de toeschouwers leren om de handelingen van de hoofdpersonen vanuit verschillende perspectieven te bekijken. "In een Russisch stuk zag ik hoe een arbeider een rover een geweer toevertrouwde om hen tegen rovers te beschermen. Het publiek lachte hierom en tegelijkertijd hilde het", constateerde Gisela May. Mensen moeten niet gemakkelijk oordelen en veroordelen, maar zich de vraag stellen hoe zij zelf in een dergelijke situatie zouden reageren. Als in Duitsland de invloed van de nazi's toeneemt, wijst Brecht zijn landgenoten erop dat het nazisme geen natuurverschijnsel is. Alsof er geen mensenhanden achter zouden zitten ! Daarom suggereert hij de mogelijkheid van een *tweede plan*, een alternatief dat mensen zelf moeten formuleren. En hoewel dat geen blauwdruk oplevert voor een betere toekomst - daarvoor *is de mens niet slecht genoeg* - is het toch *ein schöner Zug* (een mooie eigenschap). Het socialisme is voor Brecht zo'n tweede plan. Dit vormt een redelijk alternatief waarmee het Duitse volk zich kan bevrijden van de nazi-rovers die het tot beschermheren heeft gekozen. **lelijk, brutaal, ...**

Als hij in de jaren twintig op zoek gaat naar een filosofische rechtvaardiging voor zijn maatschappijkritische toneel, beroept Brecht zich in eerste instantie niet op Marx. De jonge socialist neemt liever een voorbeeld aan Socrates, die met zijn boodschap de markt op ging. Vooral deze praktische kant van de filosofie, de mogelijkheid om suggesties te doen voor het handelen, spreekt Brecht aan. (...) Brecht wil de verlichte ideeën van Marx daarnaast gebruiken om zijn publiek te wijzen op de mogelijkheden die je als redelijk en vrij mens hebt in een maakbare samenleving. Redelijkheid, vrijheid en maakbaarheid samen vormen de basis voor een nieuwe wereld : "wereldbeschouwingen zijn werkhypothesen".

Het verband tussen toneel en leven komt sterk tot uitdrukking in Brechts *image-building*. Brecht is weliswaar afkomstig uit de kleine burgerij, maar hij wil zo graag overkomen als een arbeider dat hij zich het imago van een sinister en gehard personage aanmeet. Hij wast zich zelden, hij stinkt. Hij is mager, heeft een hoekig gezicht met een litteken, kort bruin en stijl haar dat een streep over zijn voorhoofd trekt. Op zijn kleine arendsneus steunt een stalen bril en tussen zijn slechte tanden steekt een goedkope sigaar. "Langzaam bevrijd ik me. Ik trek mijn oude kleren weer aan, trekharmonicabroek, grijze dikke sokken, afgedragen jack ... Zo ben ik, verheug u ! Lelijk, brutaal, pasgeboren, uit het ei (met vlies, smurrie en bloed er nog aan ...)" Intussen draagt hij onder zijn proletarisch kostuum wel dure zijden overhemden. Het hele leven is voor Brecht een groot theater. Vol overgave stort hij zich in het bruisende leven van Berlijn, de metropool bij uitstek van de jaren twintig. Hier rijst zijn ster als kunstenaar en levenskunstenaar wiens leven getekend wordt door een eindeloze reeks van roddels en schandalen. Hij staat in het middelpunt van de belangstelling en maakt het hele culturele leven op meesterlijke wijze tot decor voor zijn eigen voorstellingen en ideeën. Ook tijdens zijn Amerikaanse ballingschap ('41-'48) is Brecht onophoudelijk in de weer om via Broadway en Hollywood zijn ideeën uit te dragen en mensen te prikkelen met zijn vragen. Dat hij daarvoor een hoge prijs moet betalen, is hij zich wel degelijk bewust :

Jeden Morgen, mein Brot zu verdienen
Gehe ich auf den Markt,
wo Lügen gekauft werden
Hoffnungsvoll
Reihe ich mich ein
zwischen die Verkäufer.

Weer terug in Europa krijgt hij voor zijn komst naar de DDR de beschikking over een buitenhuis en een theater : het *Deutsche Theater* en later het *Theater am Schiffbauerdamm*, waar hij in 1928 was doorgebroken met *Die Dreigroschenoper*. De partij heeft de kunstenaar een rol toebedacht als verheerlijker van de socialistische verworvenheden.

bevoorrechte hofnar

Brecht doorziet de situatie. Hij beseft dat de partij niet zit te wachten op een kunstenaar die zijn publiek wil opvoeden in mondigheid en maakbaarheid. Daarom heeft hij vóór zijn vestiging in de DDR de rechten van zijn werk ondergebracht bij zijn West-Duitse uitgever Suhrkamp, heeft hij zich een Oostenrijks paspoort en een grote Zwitserse bankrekening verworven. In brieven, in zijn poëzie en in zijn theoretische geschriften levert hij voortdurend commentaar op de politieke gang van zaken. Zijn kritiek betreft vooral de eenzijdige nadruk die de partij legt op het socialisme als organisatieprincipe. Zij verwaarloost haar opvoedende taak tot bewustmaking van de bevolking : "Met ministeries alleen kun je geen revolutie maken." In de loop van de jaren neemt de kritiek vanuit de partij toe, terwijl de aandacht van het publiek voor zijn werk terugloopt. Brecht besluit zich daarom terug te trekken in zijn buitenhuis in Buckov. In melancholische gedichten overdenkt hij de tweeslachtige positie waarin hij in het socialistische Duitsland is terechtgekomen. In zijn *Buckower Elegien* schetst hij zichzelf als een bestuurder die met een lekke band ongeduldig langs de kant van de weg staat :

Ich bin nicht gern, wo ich herkomme
Ich bin nicht gern, wo ich hinfahre
Warum sehe ich den Radwechsel
Mit Ungeduld ?

Brecht is altijd consequent in de leer gebleven. Als de Duitsers in de Weimar-republiek bedwelmd raken door de gepassioneerde leer van de nazi's, blijft hij een klemmend beroep doen op redelijkheid. Als hij zich gedurende zijn ballingschap moet aanpassen aan de keiharde wetten van Hollywoods amusementsindustrie, blijft hij de boodschap uitdragen dat mensen de vrijheid bezitten om de wereld te veranderen. Ondanks de toenemende verstarring van het socialisme in de DDR blijft hij pleiten voor de veranderlijkheid en maakbaarheid van de samenleving. Maar de manier waarop Brecht probeerde om zijn idealen uit te dragen, heeft geleid tot veel kritiek. Vooral het feit dat hij toch maar mooi allerlei privileges in de DDR aanvaardde, zette veel kwaad bloed. Günter Grass omschreef Brecht als een **bevoorrechte hofnar**.

Socialistische medeballingen konden maar moeilijk waardering opbrengen voor zijn optimistische vrijheidsparool. Net als Brecht waren zij gebonden aan de beperkingen van hun ballingsoord en die konden zij niet zomaar even wegdenken. Op zijn zachtst uitgedrukt beschuldigden ze Brecht van naïviteit. Ernst Bloch zag in Amerika nauwelijks mogelijkheden voor Brechts kritische theater. Zijn kritiek was dodelijk : Brecht waarde als *een onzichtbaar spook* rond door de Amerikaanse amusementsindustrie. Andere medeballingen uit de Frankfurter Schule zoals Theodor Adorno en Max Horkheimer zagen zelfs gevaarlijke kanten aan de werkwijze van Brecht. Door de concessies waartoe hij zowel in Amerika als in Oost-Duitsland bereid was, verloochende hij zijn eigen uitgangspunten en stelde hij zijn werk in dienst van samenlevingen die hij juist wilde veranderen. Door zich te conformeren verloor het werk zijn revolutionaire potentieel. Het eerder genoemde *Lied von der Unzulänglichkeit menschlichen Strebens* vervolgt met :

Ja, renn nur nach dem Glück,
Doch renne nicht zu sehr !
Denn alle rennen nach dem Glück,
Das Glück rennt hinterher.
Denn für dieses Leben ist der Mensch nicht anspruchlos genug.
Drum ist all sein Streben,
Nur ein Selbstbetrug.

De boodschap die Brecht uitdraagt moet niet alleen worden gezien als middel om van binnenuit de samenleving te veranderen, maar ook als les voor zijn eigen bestaan. De idealen van rede, vrijheid en maakbaarheid krijgen een tragisch karakter op het moment dat Brecht moet vluchten voor de nazi's, als hij zich moet aanpassen aan Hollywood en Broadway, en als hij stuit op de weerbarstigheid van het socialisme in de DDR. Desondanks blijft hij een beroep doen op deze idealen als een 'tweede plan'. Hoewel ook dit berust op 'zelfbedrog', zijn zijn werkhypothesen toch van grote waarde in het toneelstuk van het leven. De mens is immers niet 'bescheiden' genoeg om zich over te geven aan hartstochtelijke ideologieën of aan de ongefundeerde hoop van de commerciële amusementsindustrie. Als een moderne Socrates heeft Brecht tegen de stroom in voortdurend geprobeerd om zijn publiek voor deze idealen te winnen. Tegen beter weten in.

Door Ronald van Raak, Eerste-Kamerlid voor de SP en historicus (UvA).
Auteur van *De moderne dwaas : Bertolt Brecht en de moderne zingeving*.
Artikel overgenomen en ingekort uit *Filosofiemagazine*, 1998(7), 1, 30-33

Gottfried von Einem

over een schande en een paard van Troje

Gottfried von Einem is misschien geen naam die een belletje doet rinkelen. Maar hij is een Brecht componist en er zit een mooi verhaal aan vast.

Toen Brecht in november 1947 naar Europa terugkeerde, waren hij en Helene Weigel nog altijd statenloos. De nazi's hadden hen in juni 1935 de Duitse Nationaliteit ontnomen wegens "Schädigung der deutschen Belange und Verstosses gegen die Pflicht zur Treue gegen Reich und Volk". Na 15 jaar ballingschap in verschillende landen vestigde Brecht zich eerst in Zwitserland. Hij wilde graag naar West-Duitsland, maar de Amerikanen weigerden hem de toegang tot hun sector. Brecht had het over "het vermoeiende werk van de banneling, namelijk het wachten".

In het voorjaar van 1948 leert Brecht in Zürich de jonge Oostenrijkse Componist Gottfried von Einem (1918-1996) kennen. Het contact was via hun vriend en decorbouwer Caspar Neher tot stand gekomen. Von Einem was lid van het Directiecomité van de *Salzburger Festspiele*. Brecht, Neher en von Einem zagen elkaar nu geregeld in Zürich en spraken over theaterprojecten in Wenen en Salzburg.

een heimat

Von Einem beloofde Brecht om in Salzburg via invloedrijke personen te proberen een reispas te bemachtigen. Salzburgs Landeshauptmann Franz Rehrl, de President van de Salzburger Festspiele Heinrich Puthon, de Directeur van de Bundestheaterverwaltung Egon Hilbert en anderen betoonden interesse voor von Einems plan, zodat Brecht begon te overwegen om zich in Salzburg te vestigen. Er is op dat moment nog steeds geen officiële Duitse regering in functie en alle reisdocumenten zijn daarom tijdelijk.

Het zou nog tot oktober 1948 duren, vooraleer Brecht met een voorlopige Tsjechoslowaakse asielpas Salzburg kon bezoeken. Hij noteert in zijn *Arbeitsjournal*: "Alles is hier te krijgen, maar dan in het zwart. Alles kost meer en niets is gerantsoeneerd. Strenge democratie voor de onbemiddelden, d.w.z. voor de werkenden: elkeen krijgt even weinig." Brecht voerde gesprekken over opvoeringen in Salzburg en Wenen en reisde dan verder naar Berlijn om de première van *Mutter Courage und ihre Kinder* mee voor te bereiden.

koehandel

In de lente van 1949 is Brecht weer in Zwitserland en heeft hij weer moeilijkheden om het land uit te geraken. Brecht legt von Einem een plan voor om een stuk te schrijven voor de Salzburger Festspiele dat het jaarlijks weerkerende *Jedermann* van Hugo von Hofmannsthal als vast *Festspiel* zou kunnen vervangen: "Ik heb een voorstel dat mij meer waard is dan welk geldbedrag ook; namelijk asiel, een paspoort dus. Als

Het paspoort is het edelste deel van een mens.

Hij komt op een manier tot stand die niet zo eenvoudig is als bij de mens
Een mens kan overal totstandkomen,
op een heel lichtzinnig manier
en zonder gegronde reden,
maar een paspoort nooit. Dat wordt ook
erkend, als het goed is,
terwijl een mens
nog zo goed kan zijn
en toch niet erkend wordt.

uit "Flüchtlingsgespräche" (Brecht)

zoiets zou kunnen, moeten we natuurlijk alle publiciteit vermijden.” Gottfried von Einem gaat akkoord en legt contacten. Een jaar lang is de aanvraag onderweg en passeert langs verschillende Ministers en Ambtenaren. Uiteindelijk stemmen alle toe, de een omdat hij geen benul heeft wie Brecht is en de ander omdat hij hoopt dat Oostenrijkse uitgeverijen en theaters er goed bij zullen varen. Brecht begon te werken aan zijn *Salzburger Totentanz*. 12 April 1950 was het dan zover, Bertolt Brecht en zijn echtgenote Helene Weigel werden Oostenrijks staatsburger.

de encyclopedie

Anderhalfjaar later ontplofte de bom in volle koude oorlog. Niemand wilde nog verantwoordelijk zijn. De bevoegde magistraat liet weten dat hij geen beslissingsbevoegdheid had en zich enkel op de Grote Brockhausencyclopedie gebaseerd had. Cultuurminister Hurdes zei dat hij onder druk uit Salzburg bezweken was en Bondskanselier Figl schoof in een parlementair debat de hete aardappel door naar de deelstaatregering van Salzburg. Gustav Canaval in de *Salzburger Nachrichten* : “Bert Brecht hoort bij de communistische avantgarde, maar komt veel te laat. Waarom hij zijn blik op Salzburg liet vallen is onbekend, maar hij past hier als een locomotiefmachinist in een oratorium.” Viktor Reimann van *Die Presse* vond de schuldige bij het Salzburger Mozarteum dat ook al Thomas Mann naar Salzburg gebracht had, “die edelcommunist die een duitse dictatuur afwees, maar een Russische de hemel in prees.”

Josef Klaus, die op 1 december 1949 deelstaatspresident van Salzburg was geworden en dus op de dag van de beslissing net in functie was (12/04/1950) verdedigde zich door alle verantwoordelijkheid bij von Einem te leggen. Hij beschimpde von Einem als “schande voor Oostenrijk”. Gottfried von Einem verdedigde zich nog door te zeggen dat hij Brecht enkel van zijn gedichten kende en niet van zijn toneelstukken. Toch werd hij eenstemmig uit het Directiecomité van de Salzburger Festspiele gezet, omdat hij “een paard van Troje in de vorm van een communist” had binnen gebracht. Het zou daarna nog tot een heuse culturele Brecht-boycot in Oostenrijk komen. Veel later heeft Josef Klaus zich als Bondskanselier publiekelijk bij von Einem verontschuldigd.

Von Einem zette verschillende teksten van Brecht op muziek :

Op. 15 Japanische Blätter

16 Lieder für Singstimme und Klavier

2. An einen Freund (Mitsune), W: Bertolt Brecht

Op. 26 Das Stundenlied

für gemischten Chor und Orchester

Tekst van Bertolt Brecht

Op. 30 Von der Liebe

Lyrische fantasieën voor hoge stem en orkest

2. Entdeckung an einer jungen Frau (Bertolt Brecht)

3. Erinnerung an Marie A. (Bertolt Brecht)

op. 42 An die Nachgeborenen

Kantate voor mezzosopraan, bariton, koor en orkest

4. An die Nachgeborenen (Bertolt Brecht)

Op. 109 Sieben Portraits

voor piano

4. Bertolt Brecht

Hij componeerde ook nog muziek voor *das Horenlied* , maar dat is niet in zijn opuslijst opgenomen.

Gottfried von Einem

Musik-Privatstiftung | Foundation

BUNDSCHUH

of een verhaal over boerenschoenen

Als je Orff Brecht Öltank bij Google ingeeft, kom je als het goed is bij het Olderburcher Bundschuh-koor uit. Een broeder- en zusterkoor dus.

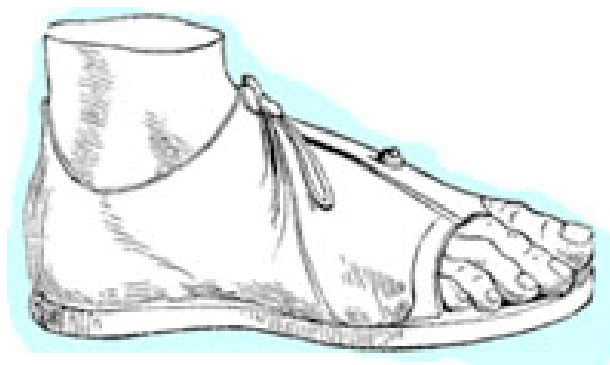
Hun voorstellingsteksten klinken ook bekend in de oren.

Het Oldenburger Bundschuhchor werd in 1978 opgericht door politiek links georiënteerde mensen die ook een cultureel engagement hadden. Ze wilden maatschappelijk engagement en koormuziek met elkaar te verbinden. Om dit te verduidelijken werd de naam "Bundschuh" gekozen : *riemschoen*, een eenvoudige schoen van de boerenbevolking ten tijde van de Boerenkrijg die met riemen bijeengebonden werd. De schoen werd het symbool van hun strijd, omdat de landadel laarzen droeg.

Het koor groeide mee uit de politieke beweging van de zeventiger jaren waarbij men terug aansluiting zocht bij de traditie van de arbeiderskoren. De koorleden wilden niet enkel samen zingen, maar hun publiek optreden moest een politiek handelen zijn met welbepaalde inhoud : antifascisme, kritiek op het kapitalisme, solidariteit met gediscrimineerden, vrede en ontwapening. In zijn concerten speelt het koor in op actuele gebeurtenissen en historische ervaringen. Het maakt gebruik van traditionele en moderne uitdrukkingvormen (montage, collage, revue). Het programmamateriaal wordt normaal door de koorleden zelf aangedragen. Er wordt meestal vierstemmig gezongen. Momenteel zijn er een 50tal leden.

Laatste koorproject : deelname van 16 tot 24 juli 2005 aan "Eurochorus 2005", een internationale kooracademie van het Frans-Duitse koor uit Toulouse en waarbij gezamenlijk de *Canto general* werd ingestudeerd en uitgevoerd. (Er werd opgetreden in zwarte kledij met een individuele rode toets !) Daarna deelname aan de in initiatieven van ZivilCHORage (dit is een woordspeling op Chor/koor en Zivilcourage, wat zoveel betekent als "burgermoed" durven uitkomen voor je mening). ZivilCHORage is een samenwerkingsverband tussen koren uit de regio Bremen die actie tegen extreemrechts voeren.

Hierna volgt nog een gedetailleerde geschiedenis van het Bundschuh-koor. Al die gelijkenissen ...

De geschiedenis van het koor :

- 1978 oprichting
 - 1981 *Texte und Lieder für den Frieden* – montage
 - 1983 *Wann endlich* – montage tegen fascisme en oorlog
 - 1984 deelname aan het *Ossietzky-Oratorium* van Beccera-Schmidt
 - 1985 *Auch unser Singen muß ein Kämpfen sein* – montage over kooridentiteit
 - 1986 concertreis naar de Sovjetunie
 - 1987 *Sag nicht niemals* – montage over het thema Arbeid
 - 1988 derde Noord-Duitse korendag
 - 1989 *Kein schöner Land* – montage over 40 jaar Bondrepubliek
 - 1990 *Fußnoten* - Cassette met een doorsnede uit het koorrepertoire
 - 1992 *Gewaltige Zeiten* – montage over het thema Geweld
 - 1994 deelname aan de internationale koorwedstrijd in Riva del Garda, Italië
 - 1995 *Lieb Oldenburg, magst ruhig sein* - montage voor 650 jaar Oldenburg
 - 1996 *Krieg* - montage voor de anti-oorlogsdag **en**
Axion Esti - Volksoratorium van Mikis Theodorakis
 - 1997 *Axion Esti* CD-opname **en**
Fortschritte 2.1" - geactualiseerde montage over het verenigde Europa
 - 1998 *Ein Requiem für den Sozialstaat* een korenproject **en**
Hanns Eisler zum 100. Geburtstag met het Stadstheater Oldenburg
 - 1999 *Wenn ich könnte ... Montage über wundern, wünschen, wollen, werden*
 - 2000 Deelname aan "Kritiek Muziek Festival"- in Groningen, NL
 - 2001 *Das hohe Lied der Arbeit* **en**
zivilCHORage - Chöre singen gegen rechte Gewalt".
 - 2002 *Zingend in verzet* deelname aan de Strijdmuziekdag in Amsterdam **en**
The Gathering of the People - met Nottingham Clarion Choir in Oldenburg
 - 2003 *Trotz alledem* - concert voor het 25jarig bestaan van het Bundschuh-Chor
 - 2004 *Reach Out in Song* - tegenbezoek in Nottingham **en**
Niemandland : heimatnot(iz)en" - montage over heimat en globalisering
- En tussen de arbeidsintensieve avondvullende programma's en montages liggen nog verschillende kleine optredens, bijvoorbeeld bij de paasmarsen, voor 1 mei, de ant-oorlogsdag, tijdens korte concertreizen, ...

Youkali Youkala Youkatralala

the hitchhiker's guide to Youkali

Aan elk lied uit de nieuwe Brecht-productie kan waarschijnlijk een verhaal opgehangen worden. Het is altijd een ontdekking van een hele wereld die achter zo'n lied opengaat. Bij Youkali is dat heel letterlijk te nemen, want er zit ook echt een hele wereld achter. Namelijk Youkali-eiland.

Hoe naar Youkali reizen ? Je hebt er het internet voor nodig. Het eiland is alleen per surfplank bereikbaar. En wel langs het *Internet Relay Chat* (IRC) via de server *Undernet* en dan in het *#Youkali*-kanaal laveren. Het IRC is een netwerk waarop min of meer gelijktijdig met mensen van over de hele wereld kan gechat worden. Toch zijn het vooral Noord-Amerikanen die ervan gebruik maken. IRC is gratis en de benodigde software kan gratis afgehaald worden op <http://www2.nijenrode.nl/software/mirc/get.html>. Alle verdere installatie-instructies zijn daar ook te vinden. Ik heb het zelf niet geprobeerd, maar op de gewone youkali-site (www.youkali.com) word je gewaarschuwd dat het wel wat geduld vraagt.

Youkali is een tangomelodie (*Tango Habanera*) die Kurt Weill in 1934 geschreven tijdens zijn ballingschap in Frankrijk. Weill gebruikte de melodie in een vroege versie van zijn stuk *Marie Galante*, maar de melodie duikt ook nog op in latere stukken. Het is pas achteraf dat Roger Fernay de woorden voor de bestaande melodie geschreven heeft. Of hij dit in overleg met Weill deed, is blijkbaar niet bekend. Van wie de benaming Youkali is ook niet. Over die Fernay heb ik verder trouwens niet veel kunnen vinden, behalve dat hij een onverbetterlijke dromer was. Dat moge (opgelet, zelfde werkwoordtijd als "vechte" uit *Loflied op de Dialektiek*) blijken uit een ander lied van hem.

LE PARADIS PERDU (FERNAY ROGER, MAY H.)

Vous ne pouvez pas savoir
Comme mon pauvre cœur est lourd,
Pourtant je le sens ce soir
L'amour n'interdit pas l'amour.
Le jeu recommence
Le printemps s'avance
Tout chante, c'est encor' mon tour.

Refrain: Rêves d'amour, / Bonheurs trop courts
Ô paradis perdu ! / Tendres espoirs,
Bouquets d'un soir / Dont le parfum n'est plus
Le cœur cherche sans cesse / L'écho de sa jeunesse
Et chaque amour / Est un retour
Au paradis perdu !

Vous venez je ne sais d'où,
J'ignore jusqu'à votre nom
Je vois que vos yeux sont doux,
Mais votre voix ment-elle ou non ? ...
Tant pis, je vous aime
L'amour ! c'est moi-même
Qui meurt et renaît chaque jour ...

De Maatregel

drie koren uit de Maatregel en in Nootweer

Wat heeft het koor vroeger zoal uitgevreten? Vele "groentjes" weten dat niet. De Maatregel bijvoorbeeld. Stevig Brecht-werk dat toen (1982) opgenomen werd in een collageprogramma dat Nootweer heette (zie uitlegtekstje van enen Erik Meerschaut). En we komen meteen wat uitleg te weten over het "Lied van de Handelaar" dat we nu ook zingen.

*De Maatregel (Die Massnahme) is een politiek theater, geschreven door Brecht. Het is een typisch 'leerstuk' waarbij de politieke vorming van spelers en publiek centraal staat. Thema van dit leerstuk: tactisch strategisch handelen en niet emotioneel idealisme is de weg naar revolutie. De oorspronkelijke muziek was van Hanns Eisler. De eerste uitvoering vond plaats in Berlijn in 1930. Het stuk bevat elf liederen die door Louis Andriessen werden herschreven. Van de negen koren zingt het Brecht-Eislerkoor Brussel nr.4 (*Ode op de illegale arbeid*, zie achterflap), nr.8 (*Verander de wereld*) en nr.6 (*Stakingslied*).*

agitatoren

Vier Russische revolutionairen (agitatoren) brengen verslag uit aan de partij (koor) over hun wedervaren met een 'jonge kameraad' die hen vergezelde naar de stad Mukden, vlak over de grens Rusland-China. Deze jonge kameraad staat vooral emotioneel achter de revolutionaire zaak. Het is voor hem moeilijk in te zien dat anoniem werken, als Chinees onder de Chinezen, noodzakelijk is (koor 4). Zijn eerste opdracht bestaat erin aan koelies die een rijstboot slepen, duidelijk te maken dat ze eisen moeten stellen ter verbetering van hun werkomstandigheden. Hij vervalt in medelijden en wendt zich verontwaardigd tot de opzichter. Hij krijgt natuurlijk geen gehoor en besluit dan eigenhandig de koelies te helpen. Dit brengt geen zoden aan de dijk en de jonge kameraad wordt weggejaagd. Het werk van de agitatoren loopt hierdoor ernstige vertraging op. De jonge kameraad krijgt als tweede opdracht bij de fabriekspoort pamfletten uit te delen aan werkwillige arbeiders, met de oproep zich bij hun stakende kameraden aan te sluiten (koor 6). Door zijn ongelukkig optreden, waarbij een agent wordt neergeslagen, loopt ook deze actie op een sisser uit.

provokateur

In een volgende scène moet de jonge kameraad onderhandelingen voeren om wapens te kopen van een rijke handelaar. Doordat hij zijn zelfbeheersing verliest, boekt hij wederom een negatief resultaat. Om de wereld te veranderen is een flexibel opportunisme nodig (koor 8). In de beslissende fase van het stuk zien we hoe de jonge kameraad op eigen houtje tot de actie is overgegaan, op aansporing van de nieuwe leider van de werklozen (een provokateur): de bezetting van het stadhuis. De agitatoren trachten hem te overtuigen van de onbezonnenheid van zijn daad. Dit maakt hem woedend. Hij verscheurt de pamfletten en maakt hun

identiteit bekend. De agitatoren dienen ijlings de stad te ontvluchten. Ze staan voor een verschrikkelijk dilemma. Ze kunnen hem niet meenemen, maar ook niet achterlaten. Ze besluiten hem te doden ("de maatregel"). De jonge kameraad ziet zelf ook in dat het voor de revolutie nodig is dat hij verdwijnt.

leerstuk

Wij hopen dat Bertolt Brecht het ons niet kwalijk zou nemen dat we slechts enkele fragmenten uit zijn *Maatregel* zingen. Hij zou ons kunnen verwijten dat we deze liederen uit hun kontekst nemen. *De Maatregel* is namelijk een typisch 'leerstuk'. Het is in de eerste plaats een methode om het politiek denken en handelen van de spelers te ontwikkelen. Het is de bedoeling dat de spelers tijdens de repetities de stukken bediscussiëren, veranderen, aanvullen. Doorheen het inoefenen van het stuk leren zij dus 'dialectisch' denken. Voor Brecht betekende dit een scholing, een leerproces inzake materialistische dialectiek voor revolutionaire militanten (en zij die het wilden worden). Eigenlijk vereist een leerstuk dus geen publiek. Soms werd het toch gespeeld voor een geselecteerd politiek bewust publiek. De thematiek zal trouwens een conventioneel burgerlijk publiek weinig aanspreken.

fabel

Voor alle duidelijkheid moet gezegd dat de inhoud van *De Maatregel* fictief is, een fabel. Dit belette de burgerlijke critici niet omwille van deze inhoud (vooral het doden van de jonge revolutionair) Brecht de grond in te boren en de onmenselijkheid van het communisme luidkeels aan te klagen. De oorspronkelijke partituur van Hanns Eisler werd geschreven voor solotenor, vierstemmig gemengd koor en vijf verschillende instrumenten. De muziek werd zeer bewust gecomponeerd in functie van de politieke bedoelingen van het stuk en vooral in functie van de ontwikkeling van het politieke bewustzijn van de uitvoerders. In plaats van burgerlijke esthetische zangtechnieken wilde Eisler een ongeësthetiseerde agitatorische wijze van zingen. Louis Andriessen componeerde nieuwe muziek voor het stuk : de componist dient immers uit te gaan van de technische mogelijkheden van de uitvoerders. In de geest van Eisler bleef de muziek hard-agitatorisch.

NOOTWEER
 een schreeuw
 scherp geschreven
 en bijna verstaanbaar
 veel te hard
 afgrijselijk gekomponeerd
 beantwoordt niet
 aan de regels der kunst.
 veel te lang
 want eentonig
 want de enige noot
 die eindigt op een d.
 een schreeuw schurend
 langs de misplaatste muren
 van het vierkant
 der teaterzaal
 en overgeleverd
 aan schemerige schrijverij
 der kunstkritiek.
 schreeuw luide vloek
 al te dikwijls te mooi
 vertaald als kreet van angst
 stampend uit nootweer
 inleiding tot de aanval.
 erik meerschaut

Wim Vanreusel, leraar (Leuven), hoge bas (1m83), zingt en werkt in brussel in het kader van de kulturele bijstandsak-koor-den.

Uit de programmabrochure van *Nootweer* door het Brussels Brecht-Eislerkoor

BBEK stelt zich voor

Vier illustere medezangers en -zangeressen stellen zich in vier nummers per jaargang aan de hand van telkens vier andere vragen voor.

Erica begint. Als bereidwillige voorzitter was ze een paar nummers stand-by voor deze rubriek. Nu springt ze in het gat op haar eigen onnavolgbaar teder-anarchistische wijze.

Ik ben **Erica**, een soortement verlegen mezzosopraan die zich pas goed voelt als de anderen meezingen. Geen soliste, dus. Nu nog droom ik geregeld dat ik mijn partituur niet bij heb. *Angst en paniek*. Nochtans mocht ik als vierjarige voorzingen in de klas of tijdens het kinderuurtje op de radio. Dat lukte uiterlijk goed, maar ik kreeg er stiekem maagkrampen van. Toen men mij vroeg om op te treden in de operette *Het witte paard* maakte mijn moeder kordaat een einde aan zo'n frivole carrière. Wat ik wel mocht zingen : de *Warschawjanka* (revolutie van 1905 die bloedig werd onderdrukt), liederen over onderdrukking en opstand van de wevers (1917), partizanenliederen. En dat in verschillende talen : zo leerde ik "mijn" talen en de geschiedenis van de arbeidersbeweging. Vandaar mijn neiging om elk liedje uit te leggen en te situeren. Ik ben apetrots dat ik mag meezingen in het koor. Die gunst betaal ik met mondjesmaat af door voorzittertje te spelen, sinds enkele jaren in duoverband met Sabine. In het koor heb ik ook begrip gekregen voor hedendaagse muziek door er met het koor in te kruipen.

Mijn lievelingslied is de *Kapotte jas*, en dan vooral het laatste stuk : "*Wij willen niet alleen de stoflap, wij willen de hele fabriek. (f) En de kolen. (ff) En het ijzer. (fff) En de macht in de staat.*"

Maar ik ben niet zo voor alle macht aan de staat. De productiemiddelen moeten van de mensen zijn. Oeps, daar zijn we weer bij Fourier, de utopisten, de anarchistische modellen. En het leukste : ik woon in de vergeten straat ! Wegens de collectieve emotie.

Tegentijd – cv Ik ben **Peter** en in mijn vergeten straat stopt elke zondagavond de BBEK-bus want Griet en ik stappen daar op. We zijn dan ook burens. In het koor sta ik vaak naast de Tenoren. Soms sta ik ook

wel eens tussen de Bassen, maar dat was omdat de regie van de *Vergeten straat* het zo voorschreef. Doch sinds de laatste repetitie in Brugge met Lieve stem begin ik aan mezelf te twijfelen : ben ik nu een Tenor of ... een Alt ? (Nee, nee dames, ik blijf keurig tussen de heren staan ...) *Wat vind ik in zingen ?* Ik zing al vanaf mijn zeven jaar in een koor. Het is iets dat gewoon bij me past, denk ik. In zingen vind ik mijn tweede adem, net als in sportief fietsen. Omdat je in zingen je adem controleert, maakt het me lichamelijk rustig en geconcentreerd. En als we dan een mooi stuk zingen, of de akkoorden worden door de stemmen juist gezongen, vind ik vreugde en ontroering in muziek. Verder is zingen het enige muzikale dat me min of meer lukt. Ik speel ook nog wel gitaar en piano, maar dat is gezien de kwaliteit ervan laat ons zeggen een beetje privé.

Buiten het muzikale aspect is het samen zingen, mensen ontmoeten en fijne contacten hebben een ander motiverend aspect om te zingen. Welke muziek ik zing, maakt niet echt uit zolang ik er mij maar goed bij voel. Wie met kunst bezig is, (ik corrigeerde zonet de tikfout klunst, de l staat namelijk vlak naast de k, maar soms is het dat ook, maar So What ?) streeft op de eerste plaats schoonheid en harmonie na. BBEK streeft die schoonheid en harmonie ook sociaal na en vindt zich in meer sociaal geëngageerde muziek. Het kan een meerwaarde zijn voor de zanger en zijn omgeving, denk ik, maar het hoeft niet echt. Muziek is, en legt niet uit.

Ik ben **Anke**, een sopranige geïmmigreerde Gentse. Ik zing al heel mijn leven, onder de douche, op straat, in koren (schoolkoor "de Pestzingers", Antwerps Brecht Eisler Koor, ...). Zonder zingen word ik zot. En in samen zingen vind ik soms de verbondenheid die in de samenleving zo afwezig is. Ik kwam in het BBEK terecht toen ik nog in Brussel studeerde. Volgens Eriks statistieken was dat in '87. Ik herinner me vooral *Jubilate* en *Dwarsbalken* en *zingen tegen apartheid*. Als alt begonnen tot ik mijn ware geaardheid ontdekte. Ben er een paar jaartjes uitgeweest en teruggekomen om mee te zingen in *Mensenzee*. 't Was zo leuk dat ik weer blijf hangen. Muziek en de strijd voor een mooiere wereld zijn mijn twee grote liefdes (naast alle grote liefdes voor lieve mensen natuurlijk) en als die te combineren vallen ... Mijn grote droom is ooit deel uit te maken van een muziekgroepje dat betogingen en strijdmomenten opfleurt met eigen teksten en schone muziek. Zoiets als *Jolie Môme* uit Frankrijk.

In het koor heb ik de taak toegewezen de innerlijke mens te spijzen met politiek correcte eidoch lekkere kaas en boterhammen en Oxfam-Wereldwinkelwijn. Ik tracht ook mensen te chanteren zodat ze onze productie kopen. Omdat ik steeds mijn gedacht wil zeggen hebben Erica en Lieve mij met zachte dwang in de Brechtwerkgroep opgenomen. Omdat de vraag op ieders lippen brandt wil ik hier ook nog verklaren dat mijn ontrouwe halve trouwboek van het mannelijk geslacht is en mijn liefdes polyvalent. Met andere woorden niemand is veilig ! Momenteel werk ik bij Oxfam-Wereldwinkels. Ik probeer politici te overtuigen

van de noodzaak van een rechtvaardigere wereld(handel) en val de pers lastig met onze grote boodschap. Wat ik het liefste zingen zijn liedjes met goed in het oor liggende harmonieën, niet omdat ze persé mooier zijn maar omdat ik die meer voel kriebelen in mijn lijf. Zo zong ik erg graag *Vroeger zaten de edele heren ...* en *Nkosi sikele* en *Madrid gij wonderbare* over de Spaanse republiek. Maar alles is goed zolang we maar zingen.

Ik ben **Katlijn** en zing sinds precies 1 jaar mee met de sopranen bij het

BBEK. Ik ben mama van Aimo (11) en Zeno (9) en woon samen met Erik in Schaarbeek, vlakbij het mooie Josaphatpark. Muziek in 't algemeen en zingen in het bijzonder heeft altijd al een bijzondere plaats ingenomen in mijn leven.

Zo zong ik als tiener in het Marsyas-koor o.l.v. Edmond Saveniers, al moet ik zeggen dat ik toen meegetroond werd door een veel muzikalere vriendin. De voorbije 20 jaar zong ik nog wel eens sporadisch mee met een of ander gelegenheidskoortje. Na veel aarzelen stapte ik dan begin vorig seizoen op dirigente Lieve af met de vraag of ze nog een sopraan kon gebruiken.

Ik heb een inhaalmanoeuvre moeten uitvoeren om nog een beetje te kunnen bijbenen voor *De Vergeten Straat*, maar ondanks dat extra studiewerk houd ik aan het voorbije koorjaar en aan de Boon-productie goede herinneringen over. Op Brecht en Eisler moet ik me nog storten, verder dan de *Dreigroschenoper* en *Die Mutter* reikt mijn kennis niet. Maar wat niet is, kan nog komen. Ik heb BBEK altijd geassocieerd met een groot engagement, los van elke politieke partij of strekking en ik denk dat dit de sterkte is van het koor.

En als toemaatje, voor u gelezen in het krantje van de Maalbeek :

De hete herfst van het Brussels Brecht-Eislerkoor

Dit seizoen – ons derde in De Maalbeek – start in volle vaart. Op 9 en 15 oktober 2005 voeren we onze volksopera *Vergeten Straat* voor het allerlaatst op, respectievelijk in de mijnsite van Winterslag (Genk) en in het Berchems Cultuurcentrum. Dit muziektheater naar een roman van Louis Paul Boon was een boeiende ervaring voor alle deelnemers, inclusief de dirigenten Lieve en Luk, de muzikanten van Triatu, regisseur Vital Schraenen, componist Chris Carlier en de collegazangers van het Omroerkoor Hasselt. Maar er is helemaal geen tijd om op welke lauweren dan ook te rusten. 2006 wordt voor ons koor een fenomenaal jaar met liefst twee ambitieuze projecten.

Brecht 2006

Er is natuurlijk het reeds aangekondigde Brechtprogramma dat loopt onder de werktitel *Brecht voor de Raap*. Het wordt een eigen productie van het Brussels Brecht-Eislerkoor met de stemmen van onze zangers en daar bovenop de veelzijdige visuele en muzikale talenten van een aantal mensen binnen het koor. Het geheel is ingebouwd in het grootscheepse Brechtjaar (*Brecht & Co*) dat is opgezet door linx+. Over de plot wordt nog niets verteld, behalve dat het stuk - met een knipoog naar Leo Tolstoj - draait rond OLIE EN VREDE.

Korenproject KVS

Het Brussels Brecht- is één van de vijftien die o.l.v. Alain Platel feest rond de plechtige (gepland begin april 2006, koor brengt één uit zijn eigen daarenboven een van componist Fabrizio

Erica

Eislerkoor Brusselse koren meewerken aan het opening van de KVS eindelijk !) Elk of twee stukken repertoire en gezamenlijk koorstuk Cassol.

Co-voorzitster van het BBEK

Koorgeritsel

Koorgeritsel is er voor al uw berichten aan de wereld in het algemeen en de koormedemens in het bijzonder.

Koekoek

Daar zijn de Mechelaars weer ! Nu met zijn vijven dank zij Peter die het er dit jaar toch nog eens wil op wagen – het koor heeft namelijk ook recitanten nodig voor de nieuwe productie. En met Walter die zich al in amper enkele repetities heeft ingewerkt. Als dat zo voortgaat, zal er gedacht worden aan de aanschaf van een koorbusje ! Maar afijn, zegt Paule, wat is er mis met het openbaar vervoer ?

Boos om wat was, blij om wat komt

De enige echte coiffeur des dames uit onze straat was niet bepaald mild in zijn oordeel over *Vergeten Straat*. Maar de toekomst met Brecht ziet Chris S. optimistisch tegemoet. “(...) *Eindelijk gaan we zingen wie in onze naam staan, en meteen voel je dat je thuis bent bij de Meesters. (...) Dit is het grote werk, hiervoor zijn we bij het BBEK. Ik denk dat we volgend jaar ijzersterke dingen kunnen doen.*”

Olievaten

Lieve heeft zes (lege) olievaten op de kop kunnen tikken. Erop tikken zal helaas niet voldoende zijn. Wat ze zoekt zijn slagkrachtige oliedrummers als begeleiding bij Orffs *Aanbidding van de Olietank*. Opleiding verzekerd. Misschien zit er wel een drumstage in de Caraïben in voor zes kandidaat-zangers-drummers. Gesponsord door een oliemerk met een schelp als logo misschien (grapje) ?

Tijd noch weer voor het strand

Terwijl vele koorleden langs Europese wegen stapten, spoorden, fietsten, had Chris W. amper de tijd om te zonnen aan het zeetje dat nochtans voor haar deur ligt. Nu eens moesten er affiches worden aangepast voor Genk en Antwerpen, dan bleek dat de voorraad flyers moest worden aangevuld (maar het mocht niet teveel kosten ! Dus werd het zwart-wit. Ook mooi.)

Het promotiemateriaal voor *Vergeten Straat* heeft ons een les geleerd in zuinigheid. Geen digitale druk meer voor de affiches, maar passe-partoutplakkaten waarop de gegevens voor elk concert worden opgeplakt. En minder (luxueuze) programmaboekjes, want daarvan liggen nog twee volle kartonnen dozen op Erica's kast.

Uit het Berichtenblad van het Louis Paul Boongenootschap

De volksopera *Vergeten Straat*, door het Brecht-Eislerkoor en Omroepkoor Hasselt, die op 1 november 2004 zijn wereldpremière kende tijdens de viering van het 25-jarig bestaan van het genootschap, wordt nog 2 x uitgevoerd.

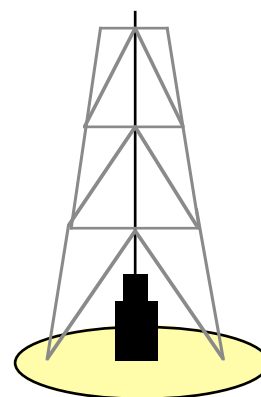
Op 9 oktober om 15 u in Genk in de Winterslag mijnlocatie en op 15 oktober om 20 u in Antwerpen, Cultureel Centrum Berchem.

Tickets respectievelijk 089-653843 en 03-2260281.

Meer informatie : pweb@pandora.be

Toeristische tip : de Shell Grotto

Hoe kwam Brecht ertoe zijn gedicht *Muscheln aus Margate* te schrijven ? Wel dat badplaatsje van Zuid-Oost-Engeland telt tot zijn bezienswaardigheden een Shell Grotto. Die bevindt zich in de klippen die de kust afzomen. Om ze te verfraaien, hebben de Margatenaars de galerijen en zalen van de grot versierd met schelpen (shells in het Engels, Muscheln in het Duits). Wat bedoeld was als knutselwerk van de plaatselijke toeristische dienst, roept bij mensen die het kunnen weten het beeld op van een grote gele sintjacobschelp waar bloed aan- kleeft.

Ingezonden stuk

(Het is de redactie niet duidelijk of hier ook een suggestie voor een koordoorlichting mee gegeven wordt ...)

Un président de société reçoit en cadeau un billet d'entrée pour une représentation de la Symphonie Inachevée de Schubert. Ne pouvant s'y rendre, il passe l'invitation à Didier G., son Directeur des Ressources Humaines. Seule condition, que le DRH lui fasse un mémo sur la qualité du concert. Le lendemain matin, le président trouve sur son bureau le rapport de Didier G., le DRH :

- 1 - les quatre joueurs de hautbois demeurent inactifs pendant des périodes considérables. Il convient donc de réduire leur nombre et de répartir leur travail sur l'ensemble de la symphonie, de manière à réduire les pointes d'inactivité.
- 2 - les douze violons jouent tous des notes identiques. Cette duplication excessive semblant inutile, il serait bon de réduire de manière drastique l'effectif de cette section de l'orchestre. Si l'on doit produire un son de volume élevé, il serait possible de l'obtenir par le biais d'un amplificateur électronique.
- 3 - l'orchestre consacre un effort considérable à la production de triples croches. Il semble que cela constitue un raffinement excessif, et il est recommandé d'arrondir toutes les notes à la double croche la plus proche. En procédant de la sorte, il devrait être possible d'utiliser des stagiaires et des opérateurs peu qualifiés.
- 4 - la répétition par les cors du passage déjà exécuté par les cordes ne présente aucune nécessité. Si tous les passages redondants de ce type étaient éliminés, il serait possible de réduire la durée du concert de deux heures à vingt minutes.

Nous pouvons conclure, Monsieur le Président, que si Schubert avait prêté attention à ces remarques, il aurait été en mesure d'achever sa symphonie.

Didier G. DRH

En tot slot nog een goede raad van de voorzitter die volgend citaat op de website van linux+ tegenkwam : "Hallo, willen de mensen die tegen de stroom in roeien, alstublieft links houden !"

ODE OP DE ILLEGALE ARBEID (KOOR 4)

goed is het, het woord te nemen in de klassestrijd.
met luide stem op te roepen tot de strijd de massa's.
te vermorzelen de onderdrukkers, te bevrijden de onderdrukten.
zwaar is het en nuttig, de dagelijkse arbeid,
het moeizaam knopen van het net van de partij.
voor de geweerlopen der ondernemers.

spreken, maar te verbergen de spreker
overwinnen, maar te verbergen de overwinnaar.
sterven, maar te verbergen de dode.

wie zou niet veel doen voor roem,
maar wie doet het voor het zwijgen ?

maar de armoedige eter noodt de eer aan tafel.
uit de kleine en vervallen hut treedt onstuitbaar het grootse.

en de roem vraagt vergeefs naar de daders van de grote daad.
kom naar voren !

Bertolt Brecht uit *De Maatregel* (1930)